

TONGAN

Tauhi ke Malu mo Hao 'i he Ngāue'angá

KO HA TŪHULU MA'Á E KAU NGĀUÉ

PLA1147AL JUN111 TONGAN

Department of Labour

TE TARI MAHI

⇒ Felāve’i mo e Potungāue Ngāuē

‘Oku fakaai ‘e he Potungāue Ngāuē ‘a e ngaahi fakamatala peā ne fakatotolo’i ‘a e ngaahi palopalema fekau’aki mo e ma’u ngāuē pea mo e mo’ui lelei mo e malu mo hao ‘i he ngāue’angá.‘E lava ke mau tokoni’i ‘a e ngaahi ngāue’angá pea mo e kau ngāuē ‘o fou ‘i he:

- › ngaahi tūkunga fakangāuē
- › tu’unga mā’ulalo taha ‘o e ngaahi fiema’u fakalaó
- › solova palopalemá
- › mo’ui lelei mo e malu mo hao
- › ngaahi founga ke toe lelei ange ai ‘a e ngāuē
- › ngaahi fakamatala ki he māketi ngāuē.

Fakamatala lahi ange

www.dol.govt.nz

0800 20 90 20

‘E lava ‘o ma’u atu ‘a e ngaahi fakamatala, fakatātā mo e ngaahi tali ki ho’o ngaahi fehu’i fekau’aki mo e ngaahi kaveinga ‘oku ‘asi atu heni ‘i he’emau uepisaiti ko e www.dol.govt.nz pe ko ha’o telefoni ta’etotongi mai ‘i he 0800 20 90 20.

Fakamatala faka’atā

Ko e kakano ‘o e tohí ni ko e fakamatala fakanounou fakalūkufua pē ia. ‘E ‘ikai lava ke tali atu heni ‘a e ngaahi fehu’i kotoa pē pea ‘oku ‘ikai totonu ke ng āue’aki ia ko ha fakafetongi ki he laó pe ko ha fale’i fakalao. ‘Oku ‘ikai tali ‘e he Potungāue Ngāuē ia ha mo’ua ‘o makatu’unga ‘i ha ngaahi ngāue kuo fakahoko ‘o makatu’unga ‘i he fakamatala ‘i he loto tohí ni, pe ko ha’ane tali ha ngaahi ‘eke huhu’i koe’uhí ko ha ngaahi fehālaaki pe ko ha ngaahi fakamatala ta’ekakato na’e hā he tohí ni.

ISBN 978-0-478-36073-8
July 2011
© Crown Copyright 2011

Department of Labour
PO Box 3705, Wellington
New Zealand
www.dol.govt.nz

→ Kanolotó

Ko e hā 'a e 'uhinga atu 'a e Lao ki he Mo'ui Lelei mo e Malu mo Haó 1992 kiate koé	2
Ngaahi faka'uhinga leá	2
Ko hono fokotu'u ha 'ātakai malu mo hao 'i he ngāue'angá ko ha makatu'unga pau ia 'o ho vā mo ho'o ngāue'angá	3
Ko e hā 'a e me'a ke fai 'e ho'o ngāue'angá 'i he malumalu 'o e Lao ki he Mo'ui Lelei mo e Malu mo Haó 1992?	3
'Oku 'i ai 'a ho'o totonu ke 'oatu 'a e fakamatala mo e me'angāue 'e fiema'u ke ke malu mo hao ai 'i he ngāue'angá	4
Ko e hā 'a ho'o me'a ke fai 'i ho fatongia ko e tokotaha ngāue koe?	5
Kapau 'okú ke hoha'a koe'uhí ko ha 'uhinga fekau'aki mo e malu mo haó, fakahā ke 'ilo'i 'a ho'o hoha'a ko iá koe'uhí ke fakalelei'i ia kimu'a 'i ha hoko ai 'a ha ngaahi palopalema	6
Ko hono lipooti atu 'o e ngaahi me'a 'e ala fakatu'utāmaki pea mo e ngaahi fakatu'utāmaki ko e fatongia ia 'o e tokotaha kotoa pē	7
'Oku 'i ai 'a ho'o totonu ke ke fakafisinga atu ha ngāue 'oku 'ikai malu mo hao kiate koe	7
'Oku 'i ai 'a ho'o totonu ke ke kau atu ki hono fakalelei'i 'o e tu'unga mo'ui lelei mo e malu mo haó	8
Ki ha tokoni	9

➔ Ko e hā 'a e 'uhinga atu 'a e Lao ki he Mo'ui Lelei mo e Malu mo Haó 1992 kiate koé

■ 'Oku 'i ai kotoa hotau fatongia ke tau 'ai ke malu mo hao pea mo'ui lelei 'a hotau ngāue'angá

'Oku fiema'u ke fokotu'u 'e he ngaahi ngāue'angá mo e kau ngāué ha ngaahi taumu'a ngāue fekau'aki mo e mo'ui lelei mo e malu mo haó pea nau fengāue'aki fakataha ke maa'usia 'a e ngaahi taumu'a ko ia.

'Oku totonu ke nofo mu'omu'a 'i he 'atamai 'o e tokotaha kotoa pē 'a e mo'ui lelei mo e malu mo hao 'i he ngāue'angá.

➔ Ngaahi faka'uhinga leá

Fakatu'utāmaki Mātu'aki Mamafa (Serious Harm) – ko ha me'a kuo hoko 'o hoko ai ha mate, mole 'aupito ha kongá pe ongo 'o e sinó, pe hoko ai ha mole fakataimi 'a ha kongá pe ongo 'o e sinó

Fakafongá ki he Mo'ui Lelei mo e Malu mo Haó – ko ha taha te ke lava 'o 'alu ki ai 'i ha taimi 'oku 'i ai hao palopalema fekau'aki mo e mo'ui lelei mo e malu mo haó, pea te ne ngāue mo koe pea mo e ngāue'angá ke kumi hano solova'anga

Fefalala'aki – taumu'a lelei mo totonu, fefalala'aki 'a e ongo fa'ahi 'e ua

Ngaahi tupunga 'o e fakatu'utāmaki – ko ha me'a 'oku ala lava ke hoko ai ha lavea pe maumau

Meimei fakatu'utāmaki – ko ha me'a na'e hoko 'o 'ikai tupu ai ha lavea, mahaki pe maumau, kā na'e meimei pehē

Founga ki he Malu mo Haó – ko e fengāue'aki fakataha 'a e ngaahi ngāue'angá mo e kau ngāué ke ta'ofi mo mapule'i ha hoko 'a ha ngaahi fakatamaki 'i he ngāue'angá

Ko ha Feitu'u Ngāue'anga – ko ha feitu'u 'oku fiema'u atu 'e ho'o ngāue'angá ke ke 'i ai ko e kongá pē ia 'o ho'o ngāué, 'o tatau ai pē pe 'okú ke 'i 'api ngāue pe 'ikai. 'Oku kau ki heni 'a e ngaahi feitu'u hangē ko e loki ma'ume'atokoni ho'ataá, feitu'u tau'anga me'alelé, ko ha fa'ahinga me'alele 'okú ke faka'uli ai 'i he kongá 'o ho'o ngāué, pea mo ha fa'ahinga me'angāue 'okú ke faka'aonga'i hangē ko ha mīsini hikikoloa pe tu'unga. Ko ho'o me'alelé ko ha feitu'u ngāue'anga mo ia 'i he taimi 'okú ke fefononga'aki holo ai méi ha ngāue 'e taha ki ha fo'i ngāue kehe 'e taha.

→ Ko hono fokotu'u ha 'ātakai malu mo hao 'i he ngāue'angá ko ha makatu'unga pau ia 'o ho vā mo ho'o ngāue'angá

■ Ko e lao 'e ua 'okú na poupou ki he vā fakangāue ko ení:

- › Ko e Lao ki he Ngaahi Vā Fakangāue pe ko e Employment Relations Act 2000, 'okú ne tu'uaki 'a e ngaahi vā fakangāue fefalala'aki 'i he vaha'a 'o e ngaahi ngāue'angá, kau ngāue mo e ngaahi 'unioní.
- › Ko e Lao ki he Mo'ui Lelei mo e Malu mo Hao 'i he Ngāue 1992 'okú ne fiema'u atu 'a e ngaahi ngāue'angá ke nau mapule'i 'a e ngaahi me'a 'e ala fakatamaki koe'uhí ke 'oua na'a lavea ha taha tupu me'i he ngāue.

→ Ko e hā 'a e me'a ke fai 'e ho'o ngāue'angá 'i he malumu 'o e Lao ki he Mo'ui Lelei mo e Malu mo Hao 1992?

Kuo pau ke fai eni 'e he ngaahi ngāue'angá:

- › fatongia'aki 'a hono fakaai 'o ha 'ātakai ngāue 'oku malu mo hao
- › fakapapau'i 'oku ako'i mo tokanga'i lelei koe koe'uhí ke ke malu mo hao 'i ho'o ngāue
- › fengāue'aki mo koe ke:
 - 'ilo'i 'a e ngaahi me'a 'e ngali fakatu'utāmaki 'i he ngāue'angá, pea mo
 - fakapapau'i 'oku to'o faka'aufuli, fakamavahe'i pe fakasi'isi'i 'a e ngali fakatu'utāmaki 'a e me'a ko iá.
- › to'o faka'aufuli 'a e ngaahi me'a ala fakatu'utāmaki ko iá 'i he taimi 'oku ala lava a'i, 'o fai pē ki he anga 'o e maumau 'e ala hoko a'i pea mo e lahi 'o e ngāue mo e fakamole 'e fai ki a'i. I he taimi 'oku 'ikai lava ke to'o faka'aufuli ai ha me'a ngali fakatu'utāmaki, 'oku 'i ai 'a ho'o totonu ke ke 'ilo fekau'aki mo e me'a ngali fakatu'utāmaki ko iá pea mo e me'a 'oku fiema'u ke ke fai (pe 'oua 'e fai) ke ke malu mo hao ai 'i he ngāue.

Ko e taumu'á ke toe fakahoko lelei ange 'a e me'a kotoa pē koe'uhí ke ma'u ai ha feitu'u ngāue'anga malu mo hao pea mo'ui lelei – 'o 'ikai 'uhinga pē ko e lau ia 'a e laó, kā koe'uhí he 'e kaunga lelei ange eni ki he tokotaha kotoa pē.

Ko e ngaahi palopalema 'e ala hokó 'oku 'ikai felāve'i pē ia mo ha taha 'oku lavea pe puke. Ko e hoko ko ia 'a ha lavea lahi 'a ha taha, 'e lava ia ke ne toe:

- › fakatupu ha ngaahi faingata'a'ia fakapa'anga mo fakaeloto ki he ngaahi fāmīlī
- › 'ai ke ongo'i lifusia pe loto tautea 'a hono ngaahi kaungā ngāué
- › fakatupu ha mole 'i he ngaohi koloá mo e tupu 'a e kautahá, pea mo
- › fakatupu ha ngaahi tōnounou faka'ekonōmika pea mo e fakatupu loto mamahi ki he komiunitiī fakalūkufua.

➔ 'Oku 'i ai 'a ho'o totonu ki he fakamatala mo e me'angāue 'okú ke fiema'u ke ke malu mo hao ai 'i he ngāue'angá

Ko ha feitu'u ngāue'anga ko ha feitu'u ia 'oku fiema'u atu 'e ho'o ngāue'angá ke ke 'i ai ko e kongá pē ia 'o ho'o ngāué, 'o tatau ai pē pe 'okú ke 'i 'api ngāue pe 'ikai. 'Oku kau ki heni 'a e ngaahi feitu'u hangē ko e loki ma'ume'atokoni ho'ataá, feitu'u tau'anga me'alelé, ko ha fa'ahinga me'alele 'okú ke faka'uli ai 'i he kongá 'o ho'o ngāué, pea mo ha fa'ahinga me'angāue 'okú ke faka'aonga'i hangē ko ha mīsini hikikoloa pe tu'unga. Ko ho'o me'alelé ko ha feitu'u ngāue'anga mo ia 'i he taimi 'okú ke fefononga'aki holo ai méi ha ngāue 'e taha ki ha fo'i ngāue kehe 'e taha.

Kuo pau ke fakahoko eni 'e ho'o ngāue'angá:

- › 'oatu kiate koe ha fakamatala fekau'aki mo ha ngaahi me'a 'e ala fakatu'utāmaki mo e ngaahi founga ke ke malu'i ai koe mei aí. Hangē ko ení, 'oku totonu ke talaatu 'a e me'a ke ke fai felāve'i mo ha kemikale ngali fakatu'utāmaki 'okú ke ngāue'aki, ha ngaahi uesia te nau ala fakahoko kiate koe pe ko ha ní'ihī kehe, pea mo e founga ke ma'u ai ha tokoni kapau 'oku 'i ai ha ngaahi palopalema
- › fakapapau'i 'okú ke ma'u, pea ngāue'aki 'a e ngaahi me'angāue pe teunga malu'i totonu. 'E lava ke ke fili ke ke ha'u pē mo hao teunga malu'i, kae kapau te ke fai pehē ni, kuo pau ke fakapapau'i 'e ho'o ngāue'angá 'oku malu fe'unga 'eni ki he ngāue ko iá, pea mo
- › hiki tohi pea fakatotoloi ha ngaahi fakatu'utāmaki kuo hoko pe na'e meimei hoko kiate koe, ho ngaahi kaungā ngāué pea mo e kau 'a'ahi ki he ngāue'angá. 'I he taimi 'oku hoko ai ha fakatu'utāmaki lahi ki ha taha, kuo pau ke fakahā eni ki he Potungāue Ngāué.

'Oku fiema'u ke toutou vakai'i ma'u pē 'e ho'o ngāue'angá 'a e tu'unga ki he mo'ui leleí mo e malu mo hao, pea mo tauhi mo ha ngaahi founga ngāue ke fakahā atu 'aki mo fakakau mai ai 'a e kau ngāué ke nau 'ilo 'a e me'a 'oku hokó. 'E lava ke ke kau mo koe 'i he tānaki mai ki heni.

➔ Ko e hā 'a ho'ō me'a ke fai 'i ho fatongia ko e tokotaha ngāue koe?

Koe'uhí ko e tokotaha ngāue koe, 'oku 'i ai 'a ho ngaahi fatongia ke tauhi koe mo e ni'íhi kehé ke mou malu mo hao me'i ha fakatu'utāmaki.

'E lava ke 'ai ke toe malu ange 'a ho feitu'u ngāue'angá 'aki ha'ō:

- › kau atu ki he ngaahi ngāue ki hono fakalelei'i 'a e mo'ui lelei mo e malu mo haō
- › muimui ki he ngaahi founa ngāue totonú mo ngāue'aki 'a e ngaahi me'angāue totonú
- › tui mo ngāue'aki 'a e teunga mo e me'angāue malu'i
- › tokoni'i 'a e kau ngāue fo'ou, kau akoako ngāue mo e kau 'a'ahi ki he 'api ngāue ke nau mahino'i 'a e ngaahi founa ngāue tu'upau ki he malu mo haō mo e 'uhinga 'oku 'ai ai 'a e ngaahi founa ngāue ko iá, pea mo
- › fakahoko atu ki ho'ō ngāue'angá ha'ō ngaahi hoha'a felāve'i mo e malu mo haō.

Ko ha taha ngali fakatu'utāmaki nai koe ki he ni'íhi kehe he ngāue?

Kapau 'okú ke:

- › hela'ia
- › ongo'i mafasia koe'uhí ko ha ngaahi 'uhinga fakafāмили pe fakangāue, pe
- › 'okú ke konā pe ma'u ha faito'o kona kehe

'e ngali hoko ho'ō ngaahi tō'onga ke 'ikai malu mo hao ia kiate koe mo e ni'íhi kehé.

Faka'ehi'ehi me'i he tō'onga 'e ala fakatu'utāmaki kiate koe pe ko e ni'íhi kehé.

Fakahā atu ki ho'ō ngāue'angá pe ko ho fakafofonga ki he mo'ui lelei mo e malu mo haō ha me'a te ne ala uesia 'a e lava ke ke fakahoko malu mo hao 'a ho'ō ngāue. 'Oku kau eni ki he lelei 'a e tokotaha kotoa pē.

'Oua na'a faifai peá ke fakakaukau "te u 'ai tu'o taha pē eni, koe'uhí he kuo pau ke fai 'a e ngāue ni". Ko ha tu'o taha ha'ō fai pehē ni, kuo fu'u tu'o lahi leva ia.

→ Kapau 'okú ke hoha'a koe'uhí ko ha 'uhinga fekau'aki mo e malu mo haó, 'ai ke ongona 'a ho'o hoha'a ko iá koe'uhí ke fakalelei'i ia kimu'a 'i ha hoko 'a ha ngaahi palopalema

Ko e ngaahi ngāue kotoa pē 'oku 'i ai 'a e ngaahi me'a 'e ala hoko ai ha fakatamaki, neongo ko e taimi 'e ni'ihí kuo fai 'a e alāanga mo ia, pe kuo 'ikai fakatokanga'i 'eni koe'uhí "kae lava 'a e ngāué".

Ko e founga ke 'ai ke malu mo hao ai 'a e ngāue'angá ko ha faka'ehi'ehi me'i ha hoko 'a ha fakatamaki 'aki 'a hono mapule'i 'o e ngaahi me'a ala fakatu'utāmaki. 'Oku fa'a ui eni ko ha "founga tauhi 'o e malu mo haó", pea 'oku fiema'u 'a e ngāue'angá mo e kau ngāué ke nau 'ai ke ngāue lelei 'a e founga ko ení.

Kapau 'okú ke fakatokanga'i ha me'a ala fakatu'utāmaki 'i he ngāue'angá 'okú ke ongo'i 'oku te'eki ai fai hano tokangaekina, 'oku totonu ke ke 'ohake leva 'eni. 'Oku totonu foki ke ke mata'ā'ā 'i hono fakatokanga'i ení:

- › ngaahi feitu'u pe me'angāue te ne fakatupunga ha fakatu'utāmaki
- › me'angāue ta'efe'unga pe faka'aonga'i hala'i
- › ngaahi founga ngāue kovi pea mo e
- › 'ikai ha fakamatata fe'unga felāve'i mo ha ngaahi me'angāue pe founga ngāue.

'E lava foki ke ke tokoni ke solova 'a e palopalema ko iá telia na'a hoko ha fakatamaki ki ha taha. 'E hanga 'e ha founga lelei ki he malu mo haó 'i he ngāue'angá 'o fakapapau'i 'okú ke 'ilo pau ko hai te ke tala ki ai pea 'e fai ha tokanga mamafa ki he ngaahi me'a 'okú ke hoha'a ki ai. 'E ngali ko ho'o supavaisá 'eni, pea mo/pe ko ho fakafofonga ki he malu mo haó.

Ko e taimi 'e ni'ihí 'e hoko 'a e ngaahi me'a ngali fakatu'utāmaki 'i he ngāué ke ne fakatupu ha ngaahi mahaki pe puke, 'o 'ikai ko ha ngaahi fakatu'utāmaki pē. Kapau 'okú ke fakatokanga'i ha me'a 'oku ngali ko ha palopalema 'o hangē ko ha ngaahi fa'ahinga mahaki faitatau 'oku ma'u 'e he kau ngāué, fakahoko atu eni ki he tokotaha totonú.

→ Ko hono līpooti atu 'o e ngaahi me'a 'e ala fakatu'utāmaki pea mo e ngaahi fakatu'utāmaki ko e fatongia ia 'o e tokotaha kotoa pē

'Oku 'i ai 'a e fatongia 'o e tokotaha kotoa pē 'i hono fakalelei'i 'o e tu'unga mo'ui lelei mo e malu mo hao 'i he ngaahi ngāue'anga 'i Nu'usilá. Ko hono līpooti atu 'o ha ngaahi me'a ngali fakatu'utāmaki pe ngaahi fakatu'utāmaki (pe meimei matu'utāmaki) ko e kongia ia 'o e fatongia fua-fakatokolahi ko ení.

Kuo pau ke hiki tohi 'e ho'o ngāue'angá ha fakatu'utāmaki 'i he 'api ngāué, tatau pē ki ha tokotaha ngāue pe ki ha tokotaha 'a'ahi. 'Oku mahu'inga 'a e ngaahi lēkooti ko ení ke 'ilo mei ai ha toutou hoko 'a ha ngaahi fakatu'utāmaki pe puke koe'uhí ke fakalelei'i 'a e tu'unga malu mo haó.

'Ai ke ke fatongia'aki 'a hono fakapapau'i 'oku 'ilo 'e ho'o ngāue'angá ha ngaahi fakatu'utāmaki 'okú ke tofanga ai pe 'ilo ki ai. 'Oku totonu ke fakamahino'i atu kiate koe 'a e ngaahi founa ki hono līpooti 'o e ngaahi me'a pehē ní 'i he taimi 'okú ke fuofua kamata ai 'i ha ngāue fo'ou.

→ 'Oku 'i ai 'a ho'o totonu ke ke fakafisinga atu ha ngāue 'oku 'ikai malu mo hao kiate koe

'I he taimi 'oku hoko ai ha'o mātu'aki hoha'a fekau'aki mo ho'o malu mo hao 'i he taimi pē ko iá, 'oku 'i ai ho'o totonu ke ke fakafisinga atu ha ngāue 'oku 'ikai malu mo hao. 'Oku totonu ke toki hoko pē eni kapau kuo 'ikai ola lelei hano faka'aonga'i ha ngaahi founa kehe ke solova'aki 'a e palopalemá ni. Lolotonga 'a e fakatotolo ki he ngaahi me'a 'okú ke hoha'a ki aí, 'e ngali fiema'u atu ke ke fakahoko ha ngaahi ngāue kehe 'i he 'api ngāué.

➔ 'Oku 'i ai 'a ho'o totonu ke ke kau atu ki hono fakalelei'i 'o e tu'unga mo'ui lelei mo e malu mo haó

Koe'uhí 'oku kehekehe pē 'a e ngaahi ngāue'angá, 'oku 'i ai 'a e tu'unga mavahe 'oku ma'u 'e he kau ngāue ke nau 'ilo ai 'a e founa ke tauhi malu mo hao ai kinautolu mo e ni'ihi kehé 'i he 'api ngāue. Ko e 'uhinga ia 'oku 'oatu ai 'e he laó 'a e totonu kiate koe ke ke kau atu ki hono alea'i 'o e ngaahi kaveinga ki he malu mo haó 'i he ngāue'angá pea fakafaingamālie'i atu ai kiate koe 'a e ngaahi fakamatala mo e ako foki.

Te mou ala kau fakataha mo ho ngaahi kaungā ngāue 'i hono fili ha mou fakafofonga ki he mo'ui lelei mo e malu mo hao 'i he ngāue'angá. Ko ha taha eni te ke lava 'o 'alu atu ki ai 'i he taimi 'oku 'i ai hao palopalema felāve'i mo e mo'ui lelei mo e malu mo haó pea te nau ngāue fakataha mo ho'o ngāue'angá ke ma'u ha solova'anga ki heni. 'I he ngaahi ngāue'anga lalahi angé, 'e lava ke mou fili ha kau fakafofonga 'o e kau ngāue ki ha kōmiti ki he mo'ui lelei mo e malu mo haó 'a ia 'oku toe kau atu foki ki ai mo ha kau fakafofonga 'o ho'o ngāue'angá.

'E lava ke lahi 'a e ngaahi fatongia 'o ho'o fakafofonga ki he mo'ui lelei mo e malu mo haó. 'E ala kau ki heni 'a 'ene:

- › ngāue fakataha mo ho'o ngāue'angá 'i he ngaahi kaveinga ki he mo'ui lelei mo e malu mo haó
- › tauhi ke lelei 'a e ngaahi fakafetu'utaki 'i loto 'i he ngāue'angá fekau'aki mo e ngaahi me'a ki he mo'ui lelei mo e malu mo haó
- › hoko ko e tokotaha fakafetu'utaki'anga ki he kau ngāue kehe 'oku 'i ai ha'anau ngaahi hoha'a felāve'i mo e malu mo hao me'i ha fakatu'utāmaki
- › talanoa mo e ngāue'angá felāve'i mo e ngaahi hoha'a ko iá mo feinga ke ma'u ha ngaahi solova'anga ki ai
- › talanoa mo e 'iunioni, Potungāue Ngāue pe ko ha ngaahi va'a ngāue kehe pehē ni ke kumi ha ngaahi solova'anga ki he ngaahi palopalema ko iá
- › tokoni ki hono fakataukei'i mo ako'i 'a e kau ngāue kehé ki he ngaahi kaveinga ki he mo'ui lelei mo e malu mo haó
- › hoko ko ha mēmipa 'o ha kōmiti ki he mo'ui lelei mo e malu mo haó kapau 'oku 'i ai ha kōmiti pehē ni.

‘Oku kau lelei ki he tokotaha kotoa pē ‘a e taimi ‘oku tokoni ai ‘a e kau ngāuēmo ‘enau ngaahi ‘iunioni ki hono fo‘u ‘o ha ngaahi founa ngāue ki he mo‘ui lelei mo e malu mo haó, pea pehē ki he taimi ‘oku hoko ai ‘a e ngaahi founa ngāue ko ení ko e kongá pē ia ‘o ‘enau mo‘ui faka‘aho ‘i he ngāue‘angá. ‘I he taimi ‘oku hoko ai ení, ‘oku toe fakautuutu ange ai ‘a e lelei ki he ngāue‘angá, kau ngāuē pea mo e komiunitií fakalūkufua. Ko ha tukumo‘ui ‘oku fai ke ma‘u ‘a e malu mo haó ‘e hoko ia ko ha tukumo‘ui ki he lelei fakalūkufua ‘a e pisinisí pea mo ‘ene kau ngāuē.

→ Ki ha tokoni

■ Ko ho fakafofonga ki he mo‘ui lelei mo e malu mo haó:

Hingoá:

Telefoni:

Īmeilí:

‘E toe ma‘u atu ha fakamatala mo ha tokoni lahi ange meí he uepaisaiti ‘a e Potungāue Ngāuē: www.dol.govt.nz, ‘i ha‘o telefoni mai ‘i he 0800 20 90 20 pe meí ho‘o ‘iunioni

Fakamatala lahi ange

www.dol.govt.nz

0800 20 90 20

'E lava 'o ma'u atu 'a e ngaahi fakamatala, fakatātā mo e ngaahi tali ki ho'o ngaahi fehu'i fekau'aki mo e ngaahi kaveinga 'oku 'asi atu heni 'i he'emaue uepisaiti ko e www.dol.govt.nz pe ko ha'o telefoni ta'etotongi mai 'i he **0800 20 90 20**.

